

Finansmarknaden Konkurrens i kristider

ANALYS I KORTHET 2023:2

Konkurrensverket, januari 2023
Foto: Scandinav

Den här analysen ingår i rapporten Konkurrens i kristider som belyser konkurrensaspekter vid olika typer av samhällskriser. Konkurrensverkets uppdrag är att arbeta för en effektiv konkurrens till nytta för konsumenterna och en effektiv offentlig upphandling till nytta för det allmänna och marknadens aktörer. Det gäller både i kristider och under normala förhållanden. De åtgärder som företag och upphandlande myndigheter vidtar under kristider får inte leda till en sämre konkurrens på lång sikt.

Innehåll

Inledning	5
Marknaden för bolån	6
Inlåningsmarknaden	9
Fondmarknaden	10
Aktiemarknaden	12
Konsumenternas trögrörlighet minskar konkurrensen inom finanssektorn.....	13
Varför rör sig inte bolåneräntor och sparräntor lika snabbt uppåt?	15
Rekommendationer.....	16

Inledning

Den finansiella tjänstesektorn är en viktig del av hushållens ekonomi på flera sätt. Å ena sidan står utgifter för bolån för en betydande del av de svenska hushållens utgifter. Å andra sidan har svenska hushåll finansiella likvida tillgångar, såsom sedlar, mynt, banksparande, och räntebärande värdepapper, fondandelar eller noterade aktier som snabbt kan användas för betalningar eller sparas för framtida konsumtion.¹

Resultatet av den kris som uppstått med anledning av Rysslands invasion av Ukraina; högre inflation, stigande el- och drivmedelspriser, stigande räntor, samt fallande aktie- och bostadsmarknad är därmed att bolånetagare har fått ökade kostnader och småsparare har fått mindre likvida tillgångar. Sammantaget har detta gett hushåll betydligt mindre marginaler att röra sig med. Detta påverkar både hushållens förmåga att konsumera och spara, samt bolånetagares återbetalningsförmåga.

Konkurrensverket har tidigare konstaterat att de fyra storbankskoncernerna, Nordea AB (Nordea), Skandinaviska Enskilda Banken (SEB), Svenska Handelsbanken AB (SHB) och Swedbank AB (Swedbank), tillsammans har en mycket stark ställning gällande in- och utlåning samt kreditgivning.² Detta trots att det finns relativt många verksamma aktörer på dessa marknader. Inlåsnings effekter och konsumenters dåliga kundnöjdhet har setts som förklaringar och detta har i sin tur resulterat i bankers höga avgifter, marginaler och lönsamhet.

Det finns dock vissa tecken på att konkurrensen på finansmarknaden har förbättrats de senaste åren. Konkurrensverket kan konstatera att kundnöjdheten och användandet av flera banker för olika tjänster har ökat något. Utöver detta har bankers genomsnittliga bruttomarginaler, fondförvaltningsavgifter och courtage för handel av aktier börjat sjunka.

En konkurrenspolitik som ger goda förutsättningar för utveckling av väl fungerande marknader bör enligt Konkurrensverkets bedömning vägledas av att konsumenterna har goda förutsättningar att välja, att det inte finns onödiga hinder för företag att träda in och utmana etablerade företag på olika marknader, att företagen konkurrerar under lika villkor och att spelreglerna är enkla och effektiva. Detta blir än viktigare i kristider.

---

¹ Michael K. Andersson och Roine Vestman, FI-analys 28: Svenska hushålls likvida tillgångar, Finansinspektionen, 21 januari 2021.

² Konkurrensverket, Storbankskoncernernas olika verksamheter, Rapport 2016:2, mars 2016.

Marknaden för bolån

Hushållens bolån har ökat med 7,9 procent per år i genomsnitt de senaste 20 åren och 2021 utgjorde det 82 procent av hushållens totala lån. Några av orsakerna till att hushållen lånat allt mer är god inkomstutveckling, lägre boendekostnader inklusive lägre bolåneräntor och snabbt stigande bostadspriser. Detta har gett hushållen ökad möjlighet att ta allt större lån till en lägre kostnad. Det finns även strukturella faktorer på bostadsmarknaden som har bidragit till att efterfrågan på bolån har ökat. Hit räknas höga byggkostnader, ett ökat bostadsbyggande och omvandlingar av hyresbostäder till bostadsrätter.

För att minska hushålls sårbarhet med anledning av bolån infördes 2016 och 2018 ett bolånetak och amorteringskrav. Skuldutvecklingen dämpades efter detta men tog sedan ny fart under coronapandemin.³ Med anledning av coronapandemin gavs banker möjlighet att ge undantag från amorteringar på hela eller delar av sina bolån till och med augusti 2021.⁴ Ändrade eller pausade amorteringskrav har även diskuterats inom ramen för krisen 2022, men Finansinspektionen bedömer att detta inte är en träffsäker eller ändamålsenlig åtgärd givet rådande situation.⁵

Det är möjligt för hushåll att ansöka om undantag ifrån amorteringskravet på grund av särskilda skäl som inte gick att förutspå vid lånetillfället, till exempel på grund av kraftigt ökade utgifter med anledning av stigande elpriser. Det är däremot inte möjligt att ansöka om undantag med anledning av räntekänslighet och stigande räntor, och de senaste åren har bankerna utgått ifrån att bolånetagare ska klara av räntebetalningar, amorteringar och övriga levnadskostnader även vid en bolåneränta på 6 och 7 procent.⁶

I dag är fler hushåll än någonsin känsliga för högre ränta. En högre andel hushåll skulle få underskott när man nu antar att deras bolåneränta ökar till 7 procent.⁷ På grund av hushållens höga belåningsgrad och därmed ökade räntekänslighet, samt olämpligheten i nuvarande kris att lätta på amorteringskraven, finns det än större incitament för hushållen att konkurransutsätta olika banker för att få lägre bolåneräntor och avgifter.

Konkurrensverkets rapport "Konkurrensen i Sverige: Bankmarknaden" från 2018 visar att de fyra stora bankernas andel av bolånemarknaden har minskat gradvis under de senaste 10–15 åren. De fyra största av de mindre bolånegivarna, SBAB, Länsförsäkringar, Danske Bank och Skandiabanken, har samtliga ökat sina andelar sedan december 2004. Tillsammans har de fyra "utmanarna" på bolånemarknaden under perioden december 2004 till juni 2017 ökat sin marknadsandel från 12 till 19 procent på bekostnad av de fyra storbankerna.

---

³ Finansinspektionen, Den svenska bolånemarknaden 2022 (pdf, fi.se)

⁴ Undantaget gällde inte för nya bolånetagare.

⁵ Finansinspektionen, Inte rätt läge att lätta på amorteringskrav | Finansinspektionen, 14 oktober 2022.

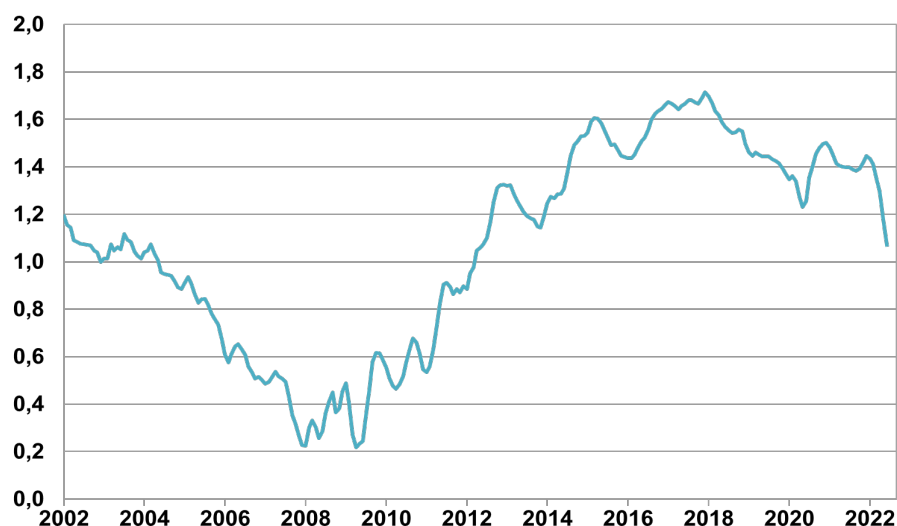
⁶ Finansinspektionen, Om undantag från amorteringskrav | Finansinspektionen, 20 september 2022.

⁷ Finansinspektionen, Den svenska bolånemarknaden, Dnr 22–11130, 20 april 2022, s. 32.

Utmanarnas ökade marknadsandelar verkar dock inte ha lett till en kraftig konkurrens gällande bolåneräntor. Konkurrensverket konstaterade 2016 att storbankernas kraftigt ökade bruttomarginaler visserligen indikerade att priskonkurrensen kan ha minskat, men att det också kan ha varit en effekt av exempelvis ökade kapitalkrav.⁸ År 2018 visade Konkurrensverket även att skillnaden mellan den genomsnittliga boräntan för de fyra storbankerna och för de fyra utmanarna för olika bindningstider i allmänhet inte större än cirka 0,1 procentenheter.

En annan indikation på att priskonkurrensen är på väg att förbättras är att de genomsnittliga bruttomarginalerna som kontinuerligt ökade sedan Finanskrisen 2007–2008 började sjunka år 2018 och nu är på samma nivå som i början av 2000-talet, vilket illustreras i Figur 1.

Figur 1. Bankernas bruttomarginal på bolån, bankernas faktiska utlåningsränta minus deras finansieringskostnad⁹

Bolånemarknaden har varit föremål för regelreformer de senaste åren. Ett exempel är att företagen som verkar på marknaden sedan den 1 juni 2015 måste informera sina kunder om de genomsnittliga räntorna på lämnade bostadskrediter (snittränta).¹⁰ Syftet är att konsumenterna ska ha goda möjligheter att fatta välgrundade beslut om sina bolån. Konkurrensverket har emellertid befarat att denna reglerade informationsgivning är något som, tvärt emot dess intentioner, riskerar att leda till minskad konkurrens och högre marginaler på bolån. Detta eftersom bolånemarknaden kännetecknas av hög koncentration och trögrörliga kunder – faktorer som kan underlätta så kallad tyst samordning mellan aktörerna, exempelvis via prissignalering.^{11,12}

⁸ Konkurrensverket, Storbankskoncernernas olika verksamheter, Rapport 2016:2, mars 2016.

⁹ Finansinspektionen, Bankernas bruttomarginal på bolån, 8 november 2022.

¹⁰ Finansinspektionen, FFFS 2015:1, Föreskrifter och allmänna råd om information om ränta på bostadskrediter.

¹¹ Konkurrensverket, Remissvar på Finansinspektionens förslag till föreskrifter och allmänna råd om information om ränta på bostadskrediter, dnr 620/2014.

¹² Konkurrensverket, Storbankskoncernernas olika verksamheter, Rapport 2016:2, mars 2016, s. 43.

Konkurrensverket vill därför påminna hushållen om att snitträntan är den genomsnittliga bolåneräntan som kunder fått, vilket innebär att vissa bolånetagare fått högre bolåneränta och vissa fått en lägre bolåneränta. Den som jämför och förhandlar aktivt om bolåneräntan har störst chans att få en högre ränterabatt på bolåneräntan och därmed få en lägre bolåneränta. Snitträntan är inte en lägstanivå som hushållen per automatik bör nöja sig utan det är viktigt att konkurrensutsätta bankerna.

Inlåningsmarknaden

I maj 2022 ändrade Riksbanken sin styrränta till 0,25 procent. Detta var den första positiva styrräntan sedan september 2014. Sedan dess har Riksbanken successivt höjt sin styrränta och i skrivande stund är den 2,50 procent (30 november 2022).¹³ Riksbankens höjda styrränta har följts av att mindre banker gör aktiva annonskampanjer om höjda sparräntor till allmänheten för att attrahera fler kunder som är intresserade av att ta del av högre räntor på sina sparpengar. Storbankerna gör inte sådana reklamkampanjer. När företaget Compricer, som specialiserar sig på prisjämförelse för privatekonomi, tittade på räntan för att binda 100 000 kronor för ett år hos 15 olika banker fann man att de mindre bankerna generellt erbjuder högre sparränta, upp till 3,5 procent. De traditionella storbankernas ränta låg generellt lägre, mellan 1,95 till 2,95 procent.¹⁴

Konkurrensverkets tidigare rapporter visar att storbankernas marknadsandel när det gäller inlåning har minskat över tid. I början av 2000-talet hade de fyra storbankskoncernerna tillsammans närmare 80 procent av inlåning från den svenska allmänheten. 2015 hade detta minskat till strax under 70 procent. Alltså finns det ett tecken på positiv utveckling av konkurrensen på inlåningsmarknaden även om storbankerna fortfarande dominerar.

---

¹³ Sveriges riksbank, Styrränta, in- och utlåningsränta (riksbank.se).

¹⁴ Sveriges Radio, Små banker lockar med höga sparräntor - Nyheter (Ekot), 14 augusti 2012.

Fondmarknaden

Fondsparandet är högt i Sverige, både mätt i andel av befolkningen som sparar i fonder och i jämförelse med andra länder.¹⁵ Fondsparande är en vanlig sparform, 2021 hade 7 av 10 svenska sparande i privata fonder¹⁶, och dessutom en viktig sparform, 2019 utgjorde fonder 30 procent av hushållens finansiella tillgångar.¹⁷

Konkurrensverkets rapport från 2015 "Den svenska fondmarknaden – en fördjupning" visar att antalet fondbolag och fonder hade ökat kraftigt de senaste åren. En viktig förklaring till detta var ökad internationell konkurrens, vilket i sin tur till stor del berodde på en ökad internationell harmonisering av regleringen.

Det finns flera sätt att titta på hur stor en aktör är på fondmarknaden. Ett sätt är att titta på hur stor andel av totala fondförmögenheten i Sverigeregistrerade fonder som en aktörs fonder står för, oavsett vem som mäklat handeln.^{18,19} Ett annat sätt är att titta på hur stor andel av totala fondförmögenheten i Sverigeregistrerade fonder som köpts hos en mäklare, oavsett om det är mäklarens egna fonder eller någon annan mäklares fonder.

Oavsett vilket av dessa två perspektiv man tar har storbankerna en fortsatt stark ställning även på fondmarknaden. 2021 stod storbankernas egna fonder för 65 procent av den totala fondförmögenheten.²⁰ Det finns dock vissa tecken på ökad konkurrens. 2015 var storbankernas gemensamma andel av den totala fondförmögenheten i sverigeregistrerade fonder över 50 procent, vilket var en kraftig nedgång ifrån drygt 80 procent i början av 2000-talet.²¹

Konkurrensverkets rapport från 2015 visar en trend med sjunkande förvaltningsavgifter, vilket tyder på att konkurrensen ökat. Även analyser av vilka faktorer som påverkar förvaltningsavgiften för fonder indikerar att konkurrensen mellan fondbolagen är påtaglig.²² Överlag indikerar resultaten att det finns priskonkurrens mellan fondbolagen på den svenska marknaden.²³

---

¹⁵ Konkurrensverket, Kundrörlighet på fondmarknaden, Uppdragsforskningsrapport 2015:6, oktober 2015, s. 12.

¹⁶ Fondbolagens förening, Så väljer vi fonder: kvinnor tar råd, män väljer själva, 19 april 2021.

¹⁷ Michael K. Andersson och Roine Vestman, FI-analys 28: Svenska hushålls likvida tillgångar, Finansinspektionen, 21 januari 2021, s. 2–3. (Värdet är exklusive pensionstillgångar och onoterade aktier.)

¹⁸ Fondbolag är bolag som har tillstånd att bedriva fondverksamhet enligt lagen (2004:46) om värdepappersfonder. Lag (2004:46) om värdepappersfonder (riksdagen.se)

¹⁹ En mäklare agerar mellanhand mellan köpare och säljare på finansmarknaden mot betalning. En aktiemäklare/fondmäklare gör upp affärer om köp och försäljning av aktier, fonder och liknande värdepapper för kunders räkning. Exempel på mäklare är traditionella banker och nätmäklare.

²⁰ Konkurrensverkets egna beräkningar. Datakälla: Morningstar.

²¹ Konkurrensverket, Den svenska fondmarknaden – en fördjupning, Rapport 2015:8, oktober 2015, s. 88.

²² Ibid, s. 8.

²³ Ibid, s. 91.

Att konkurrensen har ökat stöds av att det 2020 beskrevs att det skett en prispress på fondmarknaden, bland annat på grund av debatter kring dyra fonder med mindre god utveckling och ökad medvetenhet om vilka negativa effekter som höga avgifter har på avkastningen.²⁴ En förklaring till ökad diskussion och medvetenhet är att flera mäklare introducerat indexfonder som inte har någon förvaltningsavgift. Utöver detta började en aktör år 2021 erbjuda handel med fonder utan några fondavgifter upp till 50 000 kronor, vilket är ytterligare ett sätt att öka konkurrensen mellan mäklare.²⁵

Konkurrensverket vill uppmärksamma fondsparare på att det finns mäklare som utmanar den traditionella affärsmodellen när det gäller handel med fonder. Dessa erbjuder handel av vissa fonder som övriga mäklare erbjuder men till en reducerad förvaltningsavgift. Detta görs genom att återbetala den provision som skulle tillfalla företaget då den förmedlar handeln till fondspararen.²⁶

Det finns således möjlighet för fondsparare att konkurrensutsätta aktörer på fondmarknaden på flera sätt. Ett sätt är att se över sina fondinnehav och välja det billigaste av likvärdiga alternativ. Ett annat är att se över den avgift som mäklare tar ut för handel av en specifik fond och välja att handla hos den med lägst avgift.

---

²⁴ Placera, Så bra är bolagen som ger fonrabatt, 29 januari 2020.

²⁵ Avanza, Avanza först i Sverige med att ge tillbaka fondavgiften för alla som ännu inte sparat ihop 50 000 kr, 9 mars 2021.

²⁶ Placera, Så bra är bolagen som ger fonrabatt, 29 januari 2020.

Aktiemarknaden

Under 2020 skedde en rekordökning av antalet svenska privatpersoner som hade aktier i svenska aktiebolag. I slutet av året ägde 2,1 miljoner privatpersoner aktier, vilket motsvarar 20 procent av folkmängden i Sverige.²⁷

Det finns flera förklaringar varför antalet svenska privatpersoner som sparar i aktier har ökat. En anledning är att det blivit enklare att investera i aktier. Förr i tiden fick privatpersoner besöka ett kontor, i dag räcker det med att använda en dator eller mobiltelefon. En annan anledning är introduktionen av ISK-kontot 2012, en kontoform där det inte finns en bestämd skatt på 30 procent på realiserad vinst utan en fast schablonskatt som beror på statslåneräntan i kombination med kontots genomsnittliga värde. Eftersom ISK beskattas baserat på värdet på kontot och inte vinsten vid en försäljning, kan privatpersoner handla med aktier utan att det ökar skatten. Detta är sannolikt en bidragande anledning till att ISK har varit en sådan småspararsuccé.

I samband med handel av aktier tar mäklaren ut en avgift, ett så kallat courtage. Det är courtaget som är mäklarens intäkter för värdepappershandel. I Sverige finns det ett antal nischbanker som har specialiserat sig inom aktiehandel och de har som affärsidé att konkurrera med storbankerna genom att erbjuda aktiehandel till mycket konkurrenskraftiga courtagenivåer och till och med gratis upp till ett visst sparbelopp.

Att de nischade bankerna har ökat konkurrensen mellan banker för att få förmedla småsparares aktiehandel är tydligt. 2013 beskrevs det att ett "priskrig" utbrutit och sedan dess har även storbankerna fått ändra sin affärsmodell och sina courtagenivåer. Till exempel blev Swedbank 2019 den första storbanken att börja erbjuda gratis handel för kunder med mindre än 100 000 kronor i sparande och 2020 sänkte SEB minsta möjliga avgift för handel i aktier och värdepapper från 20 kronor till 1 krona.²⁸

För småsparare finns det all anledning att se över sina alternativ när det kommer till vilken mäklare som de ska handla sina aktier genom. Det finns dessutom inget legalt eller tekniskt hinder för kunder att sprida ut sin handel hos flera mäklare som erbjuder gratis courtage upp till en viss sparnivå. I kristider då hushållens marginaler minskar blir det ännu viktigare för småsparare att säkerställa att deras investeringar i aktier inte äts upp av aktiemäklares höga courtage.

---

²⁷ Euroclear Sweden, Aktieägandet i Sverige 2020, 26 februari 2021.

²⁸ Hans Bolander, SEB ger sig in i priskrig om courtage (di.se), *Dagens Industri*, 23 september 2020.

Konsumenternas trögrörlighet minskar konkurrensen inom finanssektorn

Konkurrensverkets uppdragsforskningsrapport från 2018 "Byta bank, komplettera eller klaga" visar att bankkundens benägenhet att byta eller komplettera banker är låg trots att det har ökat i jämförelse med de tidigare undersökta åren.²⁹ Överlag anser författaren att "couldn't care less"-attityden har bidragit till en trögrörlighet av bankkunder trots att antalet banker har ökat och en reglering som underlättar byte. Analysen visar att flytt av bank-affärer är helt driven av faktorer som brist på engagemang, det vill säga både känslan av hur bekväm/intresserad man är av ett byte och uppfattningen om hur mycket man har att vinna på att byta.³⁰

Konkurrensverkets rapport från 2016 visar att låg kundrörlighet mellan banker även kan förklaras av bristande intresse för och kunskaper om finansiella tjänster, indirekta byteskostnader, transaktionskostnader och inlärningskostnader.³¹ Det är således viktigt ur konkurrenshänseende att det finns goda förutsättningar för både privat- och företagskunder som vill byta bank att kunna göra detta, exempelvis genom att den administrativa hanteringen inte är för betungande för kunden.³²

I dag är det inte särskilt svårt att byta bank. För att underlätta för bankkunder att byta bank har Svenska Bankföreningen, tillsammans med sina medlemsbanker, tagit fram gemensamma rutiner för bankbyte och faktablad.³³ Bankerna har därför ett gemensamt system som underlättar bankbyte när det gäller konton och betaltjänster. Det är den nya banken som hjälper kunden att öppna nya konton och tjänster och att avsluta konton och tjänster hos den gamla banken. Det bör inte ta mer än tre till fem dagar, även om det kan ta längre tid att få nya bankkort. I denna rutin ingår dock inte lån, aktier, fonder, andra värdepapper, pensionssparande med mera. Att flytta lån ingår inte heller i bankernas gemensamma rutin för bankbyten och kan därför ta lite längre tid.³⁴

Vad gäller konsumenternas beteende på fondmarknaden visar Konkurrensverkets uppdragsforskningsrapport från 2015 att konsumenter som har fondkonto hos en storbank är mer passivt inställda till sitt sparande och föredrar få sparformer och att kunna samla sina finansiella produkter och tjänster hos en enda aktör. Dessa kunder tenderar också vara mindre rörliga än de som inte är kunder hos storbankerna, inte bara vad gäller antal fondbyten utan även byten mellan fondbolag.³⁵ Dessutom visar rapporten att konsumenter överlag föredrar att samla sitt sparande och andra finansiella tjänster hos en och samma aktör. Detta verkar inte drivas av eventuella kostnadsfördelar, exempelvis rabatter, utan snarare av att konsumenten uppfattar det som bekvämt.

---

²⁹ Konkurrensverket, Byta bank, komplettera eller klaga, Uppdragsforskningsrapport 2018:4, maj 2018, s. 73.

³⁰ Ibid, s. 73.

³¹ Konkurrensverket, Storbankskoncernernas olika verksamheter, Rapport 2016:2, mars 2016, s. 67.

³² Ibid, s. 68.

³³ Svenska bankföreningen, Byta bank - privatperson

³⁴ Konsumenternas.se, Välja och byta bank - Så här gör du! | Konsumenternas.

³⁵ Konkurrensverket, Den svenska fondmarknaden – en fördjupning, Rapport 2015:8, oktober 2015, s. 64.

Andra kunder har en mer aktiv inställning och sprider ut sitt sparande i flera sparformer och hos flera aktörer.³⁶ Konsumenter som har ISK som sparform i större utsträckning, konsumenter som har större sparvolym eller konsumenter som även har andra sparanden, exempelvis i aktier, är mer rörliga än de som har direktsparende, de som har mindre sparvolym eller de som endast har fonder och vanligt sparkonto.³⁷ De som har en uppfattning om nivån på de egna fondavgifterna och den historiska avkastningen byter fonder oftare, är mer priskänsliga och bevakar/jämför sina fonder oftare. Detta är i linje med att konsumenter som har större intresse och kunskap om sina innehav och finansmarknaden också är mer rörliga.³⁸

---

³⁶ Konkurrensverket, Kundrörlighet på fondmarknaden, Uppdragsforskningsrapport 2015:6, oktober 2015, s. 8.

³⁷ Ibid, s. 8.

³⁸ Ibid s. 32.

Varför rör sig inte bolåneräntor och sparräntor lika snabbt uppåt?

Enligt SCB:s finansmarknadsstatistik för september 2022 uppgick snitträntan på nya bostadslån till 3,07 procent,³⁹ vilket kan jämföras med 1,83 procent för april 2022. Under samma period ligger den genomsnittliga inlåningsräntan på 0,41 procent, en liten höjning från 0,08 procent april 2022.⁴⁰

En intressant fråga är varför bankernas sparräntor rör sig trögt uppåt medan bolåneräntor rör sig snabbt uppåt, ofta direkt efter Riksbankens höjning av styrräntan.

Vissa banker har framfört att den riskskatt som började gälla den 1 januari 2022 har bidragit kraftigt till ökade kostnader och att inlåningsräntorna därför behöver hållas nere.⁴¹ Syftet med införandet av riskskatten för vissa kreditinstitut är att vid en finansiell kris riskerar dessa kreditinstitut att orsaka väsentliga indirekta kostnader för samhället. Avsikten med införandet är att stärka de offentliga finanserna vid en eventuell framtida finansiell kris. Endast de kreditinstitut med skulder över 150 miljarder kronor omfattas av skatten och 2019 bedömdes totalt 21 kreditinstitut, som tillhör nio koncerner, omfattas av riskskatten.

En del marknadsaktörer har framfört att riskskatten kommer att leda till högre räntor till bankernas kunder. Konkurrensverket bedömde däremot i sitt remissyttrande att riskskatten, eftersom den enbart träffar de större kreditinstituten, skulle kunna medföra bättre konkurrens på marknaden, vilket kännetecknas av stordriftsfördelar, inlåningseffekter och infarktursamarbeten och trögrörliga kunder. De mindre bankerna skulle kunna utgöra ett konkurrenstryck under förutsättning att de erbjuder lägre räntor på bolån och företagskrediter än de större bankerna och att fler kunder som en följd av det byter bank.

En förklaring till varför bankers bolåneränta och sparränta inte ökar i samma takt är att bankerna tjänar pengar på skillnaden mellan dessa. Bankkundernas trögrörlighet att söka sig nya banker som erbjuder attraktiva erbjudanden för sparande verkar ha bidragit till att banker, och då framförallt storbankerna, inte anstränger sig att snabbt erbjuda högre sparräntor. Alltså kan den marknadsmakt som storbankerna erhåller ha lett till att sparräntor rör sig trögrörligt uppåt. För vissa marknadsaktörer kan nya ekonomiska lägen, såsom de som skapas under kristider, således vara bra tillfällen att expandera sina verksamheter och locka till sig nya kunder.

---

³⁹ SCB, Finansmarknadsstatistik september 2022, 27 oktober 2022.

⁴⁰ SCB, Finansmarknadsstatistik april 2022, 27 maj 2022.

⁴¹ Lovisa Eklund, "Därför vägrar banker att höja sparräntan", *SvD Näringsliv*, 2 juni 2022. (Uttalande av Kicki Westerståhl, chef på Konsumenternas bank- och finansbyrå).

Rekommendationer

I kristider är det av stor betydelse att konkurrensen fungerar väl i en sådan sektor som finanssektorn då den står för en viktig och betydande del av hushållens ekonomi. Konkurrensverket vill därför framföra följande rekommendationer.

- De stigande bolåneräntorna leder till att fler hushåll vill säkra sina boendekostnader genom att binda sin boränta. En sannolik följd effekt av detta är att fler hushåll i framtiden kommer behöva lösa sina bolån i förtid.

Finansinspektionen uppmärksammade i sin rapport "Konsumentskyddsrapport 2022" att det bör vara billigare och mer rättvist när konsumenterna vill lösa sitt bolån i förtid. Konkurrensverket instämmer att det är särskilt viktigt att konsumenterna som vill säga upp bundna lån i förtid inte drabbas av krav på omotiverat hög ersättning till banken. En bättre utformad ränteskillnadsersättning kan främja konkurrensen på bolåne-marknaden genom att den minskar risken för att ersättningen blir ett hinder för konsumenterna med bunden ränta att byta bank och kan skydda konsumenterna med svag förhandlingskraft från att betala mer när de säger upp sitt lån.⁴² Konkurrensverket välkomnar därför att regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att analysera ränteskillnadsersättningens utformning.

- Hushåll kan få bättre bolåneränta genom att förhandla med sin bank, eller byta bank. Det lönar sig att vara aktiv och jämföra räntor mellan banker och andra kreditinstitut. I kristider då hushåll får mindre marginaler finns det mer att vinna på att vara aktiv och konkurrensutsätta banker.
- Nu när sparräntor återigen blivit positiva konkurrerar mindre banker mer aggressivt genom att erbjuda bättre räntor än storbankerna och marknadsför sig mer för att locka nya kunder. Det har blivit mer lönsamt för kunder att byta till den bank som erbjuder det bästa erbjudandet.
- De kunder som inte vill byta bank helt och hållet kan välja att använda flera banker för olika tjänster. Storbankerna lyfter gärna fram att de erbjuder ett paket av tjänster, vilket innebär att de inte kan eller behöver konkurrera aggressivt på någon specifik tjänst. Konkurrensverket anser dock att hushåll och kunder bör överväga att använda sig av flera banker eller byta helt till den bank som erbjuder dem det bästa paketet av tjänster som de anser relevanta. I kristider är detta sannolikt bolåneräntan och sparräntan.
- Sparkonton hos banker och kreditmarknadsbolag i Sverige omfattas av den statliga insättningsgarantin upp till 1 050 000 kronor per person och institut. Det finns därmed ingen risk med att använda en mindre, nischad bank sett till avsaknad av insättningsgarantin.

---

⁴² Finansinspektionen, Konsumentskyddsrapport 2022, 7 april 2022.

- Det finns flera sätt för hushåll att jämföra sin ränta med olika långivares genomsnittsräntor. Några webbsidor, bland annat Konsumenternas bank- och finansbyrå, publicerar jämförelser över annonserade boräntor och lånets löptider samt genomsnittsräntor för nya, omförhandlade och förlängda lån för varje månad. Utifrån utannonserade räntor kan man ofta förhandla med banken för att få rabatt. Det är också viktigt att ta reda på hur länge den förhandlade rabatten gäller. Det finns även företag som konkurrensutsätter ett större antal banker och förhandlar fram bästa bolåneräntan.
- På marknaden för handel av fonder och aktier finns det i dag flera aktörer som konkurrerar genom att erbjuda handel till konkurrenskraftiga fondavgifter och courtage. Flertalet aktörer erbjuder dessutom gratis handel upp till ett visst belopp. Eftersom dessa avgifter har stor påverkan på hur mycket av fond- och aktieutvecklingen som tillfaller den som sparar bör kunder utnyttja denna konkurrens.
- Kristider är bra tillfällen för aktörer inom den finansiella tjänstesektorn att konkurrera hårdare och expandera sin verksamhet till nya affärsområden. Detta då hushållens minskande marginaler ökar deras vinst av att byta till mer konkurrenskraftiga alternativ. Detta bör företag ta tillvara på.

Adress 103 85 Stockholm
Telefon 08-700 16 00
konkurrensverket@kkv.se

www.konkurrensverket.se